

เรื่อง “สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย”

คุณหญิงอัมพร มีสุข ผู้เขียน

วันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๔๓

“สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย”

คุณหญิงอัมพร มีสุข ผู้เขียน

เรื่องสิทธิมนุษยชนในบรรดาประชาชนชาวไทย ยังมีความเข้าใจกันสับสน หลายเดือนมาแล้ว มีเพื่อนพ้องได้กล่าวกับผู้เขียนว่า “อาจารย์ไปยุ่งอะไรกับเรื่องของการเดินขบวนประท้วงกัน” ผู้เขียนก็ตกใจนิดหน่อย แต่หลังจากสนทนากัน เขาคิดว่าเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นเรื่องเดินขบวน มิหนำซ้ำยังมีคนมาส่งสอนผู้เขียนอีกว่า “สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องของฝรั่ง อาจารย์อย่าไปยุ่งกับเขาเลย” ผู้เขียนก็รับฟังไว้อย่างดี และก็มาคิดว่า จะทำอย่างไรถึงจะให้เข้าใจถูกต้องกันในเรื่องของสิทธิมนุษยชน ที่จริงมีนักวิชาการ มีพลเมืองอาวุโสที่ดี มีท่านที่ผู้คนเขาเรียกว่าปัญญาชนที่ดี ได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่องนี้ และได้อภิปรายปาฐกถา และเขียนตำราที่มากมาย แต่สงสัยว่าคงจะมีผู้อ่านน้อยอยู่ หรือศึกษาน้อยอยู่ แต่ที่จริงเรื่องสิทธิมนุษยชนนี้ มีความคิดและมีการส่งเสริมกันในสังคมไทยมาช้านานแล้ว แต่อาจไม่ใช่คำนี้ หากเป็นไปตามชนบทประเพณีดั้งเดิมของเราเป็นพื้นฐานของความเชื่อ และศาสนาต่างๆ โดยเฉพาะพระพุทธศาสนานั้น ได้สอนให้คนดำรงชีวิตอยู่ด้วยความเมตตา เห็นอกเห็นใจกัน เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน จัดว่าเป็นรากเหง้าของสิทธิมนุษยชน

ที่คนพูดกันว่าเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องของทางตะวันตก ก็เป็นความจริง เพราะทางตะวันตกนั้นมีปัญหาเรื่องการเบียดเบียนกัน กดขี่ข่มเหงกันอยู่มากทีเดียว ทั้งในระหว่งมนุษย์สังคมเดียวกันและการกดขี่ในระหว่งสังคม ซึ่งทำให้ฝรั่งมาล่าเมืองขึ้น ครอบครองอาณานิคมต่างๆ ทั่วโลก อย่างไรก็ตาม ในเรื่องสิทธิมนุษยชนนี้ ในสังคมไทยมีมาช้านาน ถ้าจะยกตัวอย่าง ในสมัยสุโขทัย ข้อความในศิลาจารึกก็ดี และการที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชโปรดให้ประชาชนสันกระดิ่งหน้าพระราชวัง เพื่อขอเข้าเฝ้าถวายเป็นการร้องทุกข์ก็ดี และเรื่อยมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ก็มีตัวอย่างมากมาย อาทิ การเลิกทาสในรัชสมัยสมเด็จพระปิยมหาราช เป็นต้น จนกระทั่งมาถึงในรัชกาลปัจจุบัน ทุกคนก็เห็นพ้องต้องกันว่าพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ก็ประกอบด้วยส่งเสริมสิทธิมนุษยชนทั้งสิ้น ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม มีเรื่องหนึ่ง ตั้งแต่ได้เปลี่ยนการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขนั้น แม้จะมีการปฏิวัติรัฐประหารและวิกฤตทางการเมืองหลายต่อหลายครั้ง พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระบารมีอันสูงสุดอย่างไม่เป็นทางการ ช่วยเหลือประเทศชาติ

พันภัยทุกครั้ง แต่ยังไม่เคยปรากฏว่าทรงใช้พระราชอำนาจที่มีอยู่ตามรัฐธรรมนูญ ยับยั้งกฎหมาย หรือยุบสภาผู้แทนราษฎรเลย คนอื่นทั้งสิ้นเป็นคนยุบสภา

เมื่อประเทศทางตะวันตกมีปัญหาเรื่องสิทธิมนุษยชนมากขึ้น และประเทศไทยในฐานะประเทศสมาชิก ได้ตกลงให้ใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ และกติกาอื่นๆ ที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในโลกนี้ บังเอิญสอดคล้องกับระยะเวลาที่สังคมไทยปรับตัวอย่างขนาดใหญ่ เพื่อให้ประเทศชาติพัฒนาให้ทันสมัย โดยเฉพาะในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งมีผลกระทบต่อสังคมไทยมากมาย จนเกิดกระบวนการเอาอย่างฝรั่ง สืบสนทนากับความพยายามที่จะปรับตัวให้ทันกับโลกตะวันตก ก่อให้เกิดลัทธิวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งเปลี่ยนค่านิยมและภูมิปัญญาดั้งเดิมของสังคมไทยไปในเชิงลบมากกว่าเชิงสร้างสรรค์ นอกจากนั้น ในระยะเวลาดังกล่าว ก็เกิดปัญหาใหม่ๆ ขึ้นในโลก ที่สำคัญก็คือ ปัญหาธรรมชาติแวดล้อมที่มนุษย์ตื่นขึ้นมาพยายามพิทักษ์รักษาไว้ หลังจากสิ่งแวดล้อมในทางธรรมชาติต้องเสื่อมโทรม ถูกทำลาย และมีมลภาวะ เพราะมนุษย์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติด้วยความโลภและด้วยความโง่เขลา จนกระทั่งเป็นภัยอันตรายย้อนกลับมาสู่มนุษย์เอง ปัญหานี้ได้โยงเข้ามาถึงเรื่องสิทธิมนุษยชน ทำให้เห็นว่าเรื่องสิทธิมนุษยชนมิใช่เรื่องที่ปฏิบัติระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์เท่านั้น แต่ต้องพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ด้วย

เมื่อผู้เขียนยังรับราชการเป็นข้าราชการประจำ ทางราชการได้ใช้ให้ติดต่องานกับองค์กรต่างๆ ทั้งของสหประชาชาติและประเทศอื่นๆ ผู้เขียนเคยเล่นเล่นๆ กับเพื่อนพ้องว่า เมื่อมีปฏิญญาสากลว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชนแล้ว น่าจะมีปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของสัตว์ และต่อไปของพืชพันธุ์ธัญญาหารทั้งหลายด้วย และแท้ที่จริงในประเทศทางตะวันตก ก็มีองค์กรเอกชน ซึ่งพยายามส่งเสริมและห้ามมนุษย์ทำทารุณกับสัตว์ทั้งหลาย ตอนนี้มีเรื่องอื้อฉาวที่ฝรั่งประณามไทย บอกว่านำหนังสือสุนัขมาใช้เป็นเครื่องใช้ประจำตัวหลายอย่าง และเขาก็ขู่ว่าจะทำโทษในเรื่องเศรษฐกิจต่างๆ และยังมีตัวอย่างที่เป็นปัญหาอย่างน้อยอีกข้อหนึ่ง ซึ่งเพิ่มขึ้นใหม่ในระยะ ๕๐ ปีที่แล้วมา เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งทำให้โลกนี้เป็นโลกที่ไร้พรมแดน ทำให้มนุษย์มีความตระหนกมากขึ้น สิ่งที่ไม่เคยรู้ไม่เคยคิดว่าเป็นปัญหา ก็รู้และก็คิดขึ้นว่าเป็นปัญหา ซึ่งต้องพยายามแก้ไข แก้ไขก็ไม่ค่อยจะสำเร็จ ยิ่งไปกว่านั้น ถ้าหากจะจรรโลงมนุษยชาติเอาไว้ คงจะต้องหาทางป้องกันปัญหาที่มีเพิ่มพูนขึ้นทุกที่ทุกที เพื่อให้โลกมีสันติสุข ข้อนี้ก็มีส่วนเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับการปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมต่อสิทธิมนุษยชน ที่จริงสหประชาชาติก็ได้กล่าวกันในองค์กรสังคมโลก ได้พยายามทำงานด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งรวมทั้งการส่งเสริมอิสรภาพ เสรีภาพ และความเสมอภาคในบรรดามนุษย์

ขอยกตัวอย่างเรื่องความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงกับชาย ในปี ๒๕๑๘ สหประชาชาติได้จัดประชุมระดับโลกเพื่อพิจารณาเรื่องนี้ มีการตื่นตัวในลักษณะต่างๆ บางครั้งก็กลายเป็นเรื่องขบขัน เช่น คำในภาษาอังกฤษว่า humanity หรือ human มีผู้ประท้วงซึ่งเป็นสุภาพสตรีฝรั่งจากตะวันตกบอกว่า “มีอย่างหรือมีแต่คำว่า man ไม่มีคำว่า woman” ก็มีคนเห็นเป็นเรื่องตลก ก็บอกว่า “ก็น่าจะเปลี่ยนเป็น hu womanity หรือ huwoman จะว่าอย่างไรกันดี” ดังนี้เป็นต้น ที่จริงเรื่องนี้ฟังเป็นเรื่องขบขัน แต่ลึกๆ ลงไปแล้ว มันก็เป็นเรื่องหลักการ ซึ่งจะต้องพิจารณากันทำนองเดียวกัน ในประเทศไทยเอง ผู้หวังดีกลุ่มหนึ่งเห็นว่า คำนำหน้านามน่าจะเปลี่ยนแปลง คือ ผู้ชายใช้ “นาย” คำเดียว แต่ผู้หญิงมี “นาง” และ “นางสาว” เพื่อแสดงสถานภาพการสมรส มีเรื่องฟ้องร้องกันว่า มีสุภาพบุรุษท่านหนึ่ง ตอนเช้ามาจดทะเบียนสมรสกับสุภาพสตรีท่านหนึ่งที่กรุงเทพฯ พอตอนบ่ายบินไปสงขลา ไปจดทะเบียนกับสุภาพสตรีอีกท่านหนึ่ง ซึ่งเป็นการกระทำผิดกฎหมาย แต่ท่านบอกเป็นสิทธิส่วนตัวของท่าน อย่างนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้นก็เลยมีคนบอกว่า ในบัตรประจำตัวประชาชนนั้น ควรจะระบุสถานภาพการสมรสไว้ด้วย จึงนั่งคิดกันว่าจะทำอย่างไรดี หากจะรักษาคำว่านางหรือนางสาวไว้ ก็มีคนบอกว่าให้ใช้คำว่า “นาย” สำหรับผู้ชายที่สมรสแล้วเหมือนกับ “นาง” ส่วนผู้ชายที่ยังไม่สมรสไม่รู้จะทำอย่างไร ก็มีผู้เสนอว่าให้ใช้ “นายหนุ่ม” เพื่อให้เข้ากับ “นางสาว” หรือหากว่าจะใช้แต่คำว่า “นาย” แต่คำเดียว ก็ต้องหาคำใหม่ให้มาใช้กับผู้หญิง ไม่ว่าจะสมรสแล้วหรือยัง นักวิชาการก็เสียเวลาวิจัยกันอยู่ มีคนขอให้ผู้เขียนไปหาท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุลฯ เพราะท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญทางภาษาไทยขอให้ท่านกรุณาช่วยหาคำให้ ท่านได้บอกว่า “ใช้อำแดงเป็นอย่างไร เพราะคำนี้โบราณก็ใช้กันอยู่” อย่างไรก็ตามมีคนกลุ่มหนึ่งคิดว่าเรื่องนี้สำคัญเหลือเกิน และก็มาต่อว่าผู้เขียนซึ่งเป็นประธานกรรมการ ว่าทำไมไม่เสนอให้รัฐบาลปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้กฎหมายเสีย ผู้เขียนเลยบอกว่า “คอยไว้ก่อนดีไหม หาทางแก้ไขปัญหาซึ่งเป็นปัญหาของความไม่เท่าเทียม ความไม่เสมอภาคระหว่างชายหญิง อาทิ เรื่องแรงงานที่ผู้หญิงทำงานมากแต่ได้ค่าแรงน้อย เป็นต้น” และก็ยังมามีเรื่องอื่นอีกมากมายกอง แม้แต่กฎหมายระบุไว้ว่า ถ้าสามีจะฟ้องหย่า อ้างได้ว่าเพราะภรรยาไม่ซื่อ แต่สำหรับผู้ชายนั้น ถ้ามีผู้หญิงอื่นซึ่งจะเรียกได้ว่ามีซู้ ก็ไม่เป็นไร แต่ใช้เป็นข้ออ้างสำหรับหย่ามิได้ มีหลายสิบหลายร้อยปัญหา ซึ่งในขณะนี้ ในสังคมไทยก็ได้พยายามช่วยกันแก้ไขปรับปรุงอยู่ เพราะว่าเราเป็นชาวพุทธยังเชื่อมั่นในเรื่องเมตตาธรรมอยู่ แม้กระนั้นก็ยังมามีปัญหาอีกมากมาย ที่จะต้องช่วยกันแก้ต่อไป

อย่างไรก็ตาม ประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนที่น่าเป็นห่วง ประเด็นแรก ควรจะต้องมีความพยายามอย่างยิ่ง ที่จะต้องสร้างความคิดรวมนั้นในบรรดาคนไทย ว่าเรื่องการมีสิทธิมนุษยชนนั้นเพื่ออะไร ทำไมจึงต้องมีการส่งเสริม และทำอย่างไรจึงจะลดหรืองดการกระทำที่เป็นละเมิดสิทธิดังกล่าว หากจะตั้งคำถามว่าแนวความคิดที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนคืออะไร ผู้เขียนขออนุญาตเชิญข้อเขียนของท่านอาจารย์ เจ้าคุณพระธรรมปิฎกมาเป็นข้ออ้างอิง ท่านเขียนไว้ว่า “สิทธิมนุษยชนเป็นการยอมรับกัน ให้บุคคลในฐานะที่เป็นมนุษย์แต่ละคนได้รับความเคารพนับถือ เอาใจใส่ ดูแล ค้ำครอง รักษา และได้รับประโยชน์จากการมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ อย่างดีที่สุดที่สามารถจะทำได้ จึงเห็นได้ว่าสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นเรื่องของมนุษย์ที่เจริญงอกงาม รู้สึกสำนึกชีวิตซึ่งกันและกันได้ดี เอาใจใส่ในความสุขความทุกข์ของกันและกัน และแสดงถึงการวางกฎเกณฑ์เพื่ออยู่ร่วมกันได้ดี เป็นเครื่องหมายของความก้าวหน้าในอารยธรรม”

อีกประเด็นหนึ่ง ในการพิจารณาปัญหาสิทธิมนุษยชน เห็นได้ว่า ในหลายกรณีมีภาวะสุดโต่งอยู่ ๒ จุด จุดหนึ่ง มีการละเมิดสิทธิอิสรภาพ เสรีภาพ ทั้งยังละเว้นไม่ปฏิบัติตามกติกา อย่างในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ ซึ่งเรียกกันว่ารัฐธรรมนูญฉบับประชาชนนั้น ก็เน้นเรื่องศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์รวมทั้งสิทธิเสรีภาพ อิสรภาพ ความเสมอภาคของประชาชนไว้หลายต่อหลายมาตรา แต่ก็ยังมีพฤติกรรม ซึ่งแสดงว่า ยังไม่มีการคำนึงถึงชีวิตและความปลอดภัยของบุคคล ตัวอย่างที่เห็นได้ง่ายที่สุดคือเรื่องวิสามัญฆาตกรรม ซึ่งขณะนี้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างแพร่หลาย และเป็นเรื่องซึ่งโต้เถียงกันไม่สามารถจะตกลงกันได้ หรือแม้แต่เรื่องกระบวนการที่ไม่เคารพศักดิ์ศรีของผู้ต้องหา มีคนปรารภว่า ผู้ต้องหานั้นโดนซ้อมลงละเมิดสิทธิ เพราะเสนอข่าวในเชิงทำโทษว่าเป็นผู้ผิดตั้งแต่แรกเริ่ม ก็หนักใจอยู่เหมือนกัน แต่เรื่องนี้ก็ยังไม่สำคัญเท่ากับการที่ผู้มีอำนาจในบ้านเมืองไม่จัดการในเรื่องดังกล่าวในรัฐธรรมนูญ ในกฎหมายมีอยู่แล้ว แต่ยังไม่มีการปฏิบัติ แม้แต่เรื่องเสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารข้อมูล ซึ่งกฎหมายออกมาแล้ว ปรากฏในรัฐธรรมนูญแล้ว ก็ยังมีปัญหา มีข้อโต้แย้งกัน หรือสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนก็ยังตกลงกันไม่ได้ เพราะบางฝ่ายก็บอกว่าสื่อมวลชนในประเทศไทยมีเสรีภาพมากเกินไป อยากจะตีใครก็ได้ แท้ที่จริงคนเราควรจะรับคำติ แต่เป็นการยากในแง่จิตวิทยาที่จะรับคำติโดยหน้าชื่นตาบาน แต่บางทีทางสื่อมวลชนเองก็บอกว่า ผู้ที่มีอำนาจรัฐก็มีได้ให้เสรีภาพเพียงพอเป็นต้น

หากจะหวนกลับไปถึงเรื่องซึ่งใกล้กับหัวใจของประชาชนอยู่มาก คือเรื่องสิทธิของสตรีและเด็ก ในสังคมไทยเรานี้ ก็มักจะมีการปลอบใจตัวเองว่า ถ้าเทียบกับประเทศอื่นๆ แล้ว สถานภาพสตรีในประเทศไทยดีกว่าหลายๆ ประเทศ ซึ่งเป็นเรื่องแค่ปลอบใจ

เท่านั้นเอง เพราะว่าถึงจะดีกว่าในหลายประเทศ แต่ในบางเรื่องก็ยังคงต้องปรับปรุงแก้ไข อยู่ โดยเฉพาะเรื่องการประทุษร้ายในครอบครัว ซึ่งถ้าอ่านหนังสือพิมพ์ ฟังข่าวทางวิทยุ และโทรทัศน์มีอยู่ทุกวัน ดูสถิติแล้วน่ากลัวเหลือเกิน เพราะว่าครอบครัวเป็นสถาบันที่เป็น ที่พึ่งของคน ศักดิ์ศรีเริ่มจากในครอบครัว แต่ปรากฏว่า คนในครอบครัวเองทำร้ายซึ่งกัน และกันอย่างโหดร้าย และในเรื่องเด็ก น่าสงสารที่สุด ที่เด็กถูกทำร้าย เด็กถูกพ่อของ ตัวเองข่มขืน และที่ยิ่งร้ายกว่าถูกพ่อข่มขืนคือถูกครุข่มขืน ซึ่งยกโทษให้มิได้เป็นอันขาด เพราะว่าบรรดาผู้ที่เป็นครุ นั้น ได้รับมอบหมายจากพ่อแม่ส่งลูกที่รักตั้งดวงใจมาให้ครูดูแล เสร็จแล้ว ครุไปทำลูกเขาเช่นนี้ แม้จะมีกฎหมายควบคุมอยู่ก็ตาม แต่ว่าทำไมเรื่องเหล่านี้ ยังเกิดขึ้นอยู่

เมื่อไม่นานมานี้ มีข่าวในหนังสือพิมพ์บอกว่าในประเทศอินเดีย เขาได้ผลสำรวจ ว่าผู้หญิงถึง ๕๖ เปอร์เซ็นต์ บอกว่าสามีมีสิทธิตีภรรยาได้ ในเมืองไทยคงจะไม่เสียเวลา ทำโพลในเรื่องนี้ เพราะไม่มีประโยชน์อะไรทำไร ไม่เพียงแต่เท่านั้น ในหลายประเทศ ตามที่โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติที่เรารู้จักกันว่า UNDP ได้รายงานในรายงานประจำปี ของเขาว่า ในประเทศอัฟริกา ๒๙ ประเทศ และประเทศจากตะวันออกกลาง ๓ ประเทศ มีเด็กหญิงถูกทำร้ายจากการถูกขลิบอวัยวะเพศถึงร้อยล้านคนเศษ เป็นเรื่องที่น่าคิดมาก เพราะว่าเกิดจากความเชื่อของชุมชนและเชื่อมานานเต็มทีแล้ว และเท่าที่ฟังดูจากสถิติก็ บอกว่าประเทศในเอเชียอย่างประเทศไทยเรา คงจะไม่มีปัญหานี้ แต่เมื่อเร็วๆ มานี้เอง มีคนมาเล่าว่า การกระทำดังกล่าวที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า genital mutilation ในประเทศไทย ในบรรดาชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มก็มี แต่น้อย ผู้เขียนขอให้เขาไปสอบสวนตรวจสอบดู ว่ามีข้อเท็จจริงประการใดบ้าง เพราะถ้ามีจริงแล้ว จะต้องจัดการอะไรเป็นแน่นอนทีเดียว การขัดแย้งกันในเรื่องสิทธิของชุมชนที่เกิดจากความเชื่อ กับสิทธิของปัจเจกชน ยังมีตัวอย่าง อีกมากมายก่ายกอง และยังเป็นปัญหาใหญ่อยู่ และในเรื่องการละเมิดสิทธิทั้งหลายนี้ ถ้าจะพิจารณาปัญหาแยกตามกลุ่มชน คณะกรรมการวิสามัญศึกษาปัญหาสิทธิมนุษยชน ของวุฒิสภาชุดที่แล้ว เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ใช้เวลาหนึ่งปีเศษศึกษาในเรื่องนี้ ได้มีเวลา ศึกษาถึง ๑๔ กลุ่มชน แต่ยังไม่ครบถ้วน มีรายงานเรื่องนี้ออกมาแล้ว ยังมีปัญหาอยู่ มากมาย นอกจากกลุ่มเด็กและหญิงแล้ว ยังมีกลุ่มผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้บริโภค ผู้อพยพ ชนกลุ่มน้อย ผู้ใช้แรงงานในประเทศไทย ผู้ใช้แรงงานต่างชาติ เป็นอาทิ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในการสื่อสารระหว่างมนุษย์และสิทธิมนุษยชนกับขบวนการ ยุติธรรมด้วย

ในประเด็นที่กล่าวมานี้ เมื่อมีภาวะสุดโต่งเพราะมีการละเมิดสิทธิ ก็มีจุดสุดโต่ง อีกด้านหนึ่งที่ต่อต้านการละเมิดสิทธิ และประท้วงความผิดของผู้มีอำนาจในการบริหาร

บ้านเมืองที่ละเว้นไม่ปฏิบัติตามกติกา ดังนั้น ในบางสังคม และในหลายกรณีมนุษย์ก็เอาแต่เรียกร้องรักษาสติ หมดคุณค่าหนึ่งแต่เรื่องสติ เป็นเรื่องของการอยากจะได้และจะเอาฝ่ายเดียว จนทำให้เกิดการทำตัวคับแคบ และมีการระแวงที่จะปกป้องพิทักษ์สิทธิของตน คอยระวังมิให้ใครมาละเมิดสิทธิของตน จนไปถึงการคิดที่จะหาประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้องของตนพุ่งเข้ามาด้วย ด้วยเหตุนี้ในประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทย จึงจำเป็นต้องมีกฎกติกาในลักษณะกฎหมายและระเบียบต่างๆ ที่จำกัดสิทธิบางประการของปัจเจกบุคคล เพื่อความสงบเรียบร้อยและสันติสุขของส่วนรวม ความจริง กฎหมายต่างๆ มีไว้เพื่อเป็นมาตรการสำหรับสังคมที่ดีงาม แต่ในหลายกรณี รัฐบาลก็ใช้เป็นเครื่องมือในการจำกัดสิทธิของประชาชน ฉะนั้น ถ้าหากว่ารัฐบาลมิได้ดำเนินตามหลักธรรมาภิบาล ก็ยังจะมีการต่อต้านดึงข้อสุดโต่งให้เลยเถิดไปก็ได้ ดังที่เห็นประจักษ์อยู่ทุกวันนี้ ในประเด็นที่มีข้อสุดโต่งสองขั้วนี้ย่อมจะเป็นที่ตระหนักกันว่า ข้อสุดโต่งที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนนั้น จะต้องพยายามแก้ไขให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ ในเรื่องนี้ก็มีปัญหา เมื่อเร็วๆ มานี้เอง เมื่อมีการแก้ไขพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้ง หลังจากที่มีการปรับเปลี่ยนกฎหมายแล้ว ก็ยังมีการโต้เถียงกันอยู่ ฝ่ายหนึ่งบอกว่า ทำไมจะต้องไปจำกัดค่าใช้จ่ายของพรรคการเมือง และผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพราะว่าเป็นสิทธิของพรรคและเป็นสิทธิของปัจเจกบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้ออ้างบอกว่า เงินดังกล่าวได้มาอย่างบริสุทธิ์ มิได้ไปคดไปโกงที่ไหนมา ถ้าเขาจะใช้ ทำไมจะต้องถูกบังคับ เป็นการละเมิดสิทธิ ในขณะที่เดียวกัน อีกพวกหนึ่งก็บอกว่า ถ้าจะอนุญาตให้ใช้สิทธิเรื่องนี้ ผู้ซึ่งมีเงินน้อย พรรคการเมืองที่เล็ก ยากจน หรือว่าผู้สมัครที่ต้องการรับใช้สังคมไทยทางด้านการเมืองนั้น ก็จะเสียเปรียบ ข้อนี้ก็คงจะต้องคิดกันต่อไป เพราะว่าฟังดูแล้วมีเหตุมีผลกันทั้ง ๒ ฝ่าย แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อกฎหมายออกมาแล้ว ก็คงจะต้องทำตามกฎหมายไปก่อน แต่มีคนที่ปากจัดก็บอกว่า สังคมไทยเดี๋ยวนี้เต็มไปด้วยศรีธนญชัย ที่จริงน่าสงสารศรีธนญชัยเหมือนกัน เพราะว่าฟังดูคนเห็นไปในทางลบ หมายความว่าเมื่อกฎหมายห้ามเอาไว้ ก็หาวิธีนานาประการที่จะหลีกเลี่ยงกฎหมาย ก็เป็นปัญหากันอยู่

เมื่อจะต้องคำนึงว่าการป้องกันข้อสุดโต่งหรือภาวะสุดโต่ง จำเป็นจะต้องมีการจำกัดสิทธิของปัจเจกบุคคล เพื่อความอยู่รอดหรือเพื่อสันติสุขของสังคมโดยส่วนรวม ก็เลยเกิดมีปัญหานี้ขึ้นอีกประเด็นหนึ่ง ซึ่งดูว่าจะมีภาวะสุดโต่งเหมือนกัน คือ ประเด็นที่มนุษย์จำเป็นที่จะต้องยอมรับว่า เพื่อสังคมที่มีสันติภาพนั้น ปัจเจกชนต้องยอมรับการจำกัดสิทธิของตนในบางกรณี ในบางสถานการณ์ และในบางเวลา ปัญหาก็คือต้องพิจารณากันว่า ทำอย่างไรจึงจะตกลงกัน ให้เกิดสมดุลระหว่างสิทธิที่ถูกจำกัด กับสิทธิของความเป็นมนุษย์ที่ไม่มีใครละเมิดได้ สิทธิที่ไม่มีใครละเมิดได้เป็นสิทธิที่เป็นหลักประกันพื้นฐาน

และเป็นฐานที่จะก้าวไปสู่สังคมที่ดีงาม ไปสู่สังคมที่สมานฉันท์ ที่เอื้ออาทรต่อกัน เพื่อการมีสันติสุขที่แท้จริง การมีกฎกติกาหรือระเบียบวินัยสำคัญมาก และหลักประกันพื้นฐานขึ้นอยู่กับจิตใจที่ต้องการธรรมและจิตใจที่มีอิสรภาพ ฉะนั้น จะต้องมีส่วนดี ซึ่งเป็นการประสานสูตรจริยธรรมเชิงสร้างสรรค์ แท้จริงถ้าพวกเราชาวพุทธปฏิบัติอย่างจริงจังตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเริ่มที่ประพฤติตนในเบญจศีล และอยู่ในเบญจธรรม และหลักธรรมอื่นๆ อาทิ ทิศ ๖ และฆราวาสธรรม เป็นต้น จนสูงสุดไปถึงทศพิธราชธรรม ก็คงจะไม่ต้องวิตกถึงปัญหาสิทธิมนุษยชนมากนัก หัวใจของการสร้างสมดุล เพื่อมิให้เกิดภาวะสุดโต่งก็คงเป็นการยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทา แต่มีผู้ใหญ่บางท่านปรารภว่า สังคมไทยไม่เดินตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา เพราะยังหามรรคไม่ได้!

แต่ที่จริงในสังคมไทยมีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีสิ่งที่น่าภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง ในภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้สร้างสมมามากมาย แต่ในปัจจุบันสังคมปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วยุ่งเหยิง และสลับซับซ้อน ส่งผลให้เกิดปัญหาหลากหลาย และเนื่องจากวิถีชีวิตที่ขึ้นอยู่กับปัจจัย ๔ ตกอยู่ภายใต้ลัทธิตฤษฎีนิยม และบริโภคนิยม การพัฒนาด้านจิตวิญญาณลดถอยลงอย่างน่าใจหาย ก็เกิดให้มีผลกระทบนานาประการ ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีอยู่ เช่น ในเรื่องการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ดูจะสวนทางกับหลักการเรื่องสิทธิมนุษยชน ถ้าคนต้องการรวยเร็วๆ ด้วยการทำงานน้อยๆ โดยไม่ต้องทำงานให้หนักนัก ก็ไม่มีหนทางจะทำได้ นอกจากเอาไรต์เอาเปรียบกัน โกงกัน ขาดการเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ซึ่งทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวย ซึ่งห่างออกไปตลอดเวลา มีการพูดกันถึงเรื่องปัญหากระจายรายได้ เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ แต่ขาดปัจจัยที่จะช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้น อาทิ เจตจำนงที่แน่วแน่ทางการเมือง เป็นต้น

อีกประเด็นหนึ่ง ค่านิยมที่ได้เปลี่ยนแปลงไปในทางลบนั้น ทำให้เกิดการล่มสลายของสถาบันครอบครัว และการล่มสลายของระบบการเมือง ขณะนี้มีความพยายามในการปฏิรูประบบการเมือง ประชาชนบางส่วนได้รับการชักชวนให้มุ่งหวังเป็นอย่างยิ่ง ว่ารัฐธรรมนูญฉบับประชาชนนี้ จะเป็นเครื่องกระตุ้นให้มีการปฏิรูปการเมืองอย่างจริงจัง ซึ่งก็คงจะต้องพยายามคิดเช่นนั้น แต่ถ้าจะเผชิญกับความจริงของชีวิตแล้ว ก็คงจะต้องใช้เวลาอีกนาน ไม่เพียงแต่เท่านั้น ระบบบริหารราชการแผ่นดินยังขาดประสิทธิภาพ ซึ่งมีความพยายามที่จะกู้กันอยู่ แม้จะประสบอุปสรรคมากมายก็ตาม แต่กระบวนการฉ้อราษฎร์-บังหลวง หรือใช้ทับศัพท์ว่า “คอร์รัปชัน” ซึ่งเปรียบได้กับมะเร็งที่เกาะกินสังคมไทย ดูจะอยู่ในสภาพที่แทบจะหมดหนทางในการรักษา แต่ก็คงต้องพยายามทรงเอาไว้ แม้ว่าอาการจะรื้อร่อยอยู่ ผลกระทบนี้เป็นปัญหาสำคัญ

อีกเรื่องหนึ่งก็คือเรื่องความขัดแย้งทางด้านวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบเนื่องมาจากภูมิปัญญาดั้งเดิม กับความพยายามที่จะทำสังคมไทยให้ทันสมัย โดยเฉพาะการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ประสบการณ์จากประเทศตะวันตก แท้ที่จริง ประเด็นนี้ก็เป็นเรื่องซึ่งมีข้อโต้แย้งอยู่เหมือนกัน เพราะขณะนี้มีคนพูดกันมากกว่า “เรื่องโลกาภิวัตน์นี้มันเป็นเรื่องความคิดของฝรั่ง ที่จะเอารัดเอาเปรียบประเทศที่เรียกว่าด้อยพัฒนา หรือประเทศที่ยากจน” ซึ่งก็คงจะมีมูลอยู่บ้าง แต่แท้ที่จริง ถ้าคนไทยเราจะละทิ้ง ไม่สนใจกับสังคมโลกก็คงจะไม่ได้แล้ว เพียงแต่ว่าจะต้องสร้างความชาญฉลาด นำเอาสติปัญญาภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษของเรา ซึ่งได้นำเอาความคิด ความรู้ ประสบการณ์ของต่างประเทศ มาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่สังคมไทยเรามาหลายร้อยปี แต่ท่านฉลาดที่จะเอามาปรับปรุง แก้ไขให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของไทย ไม่ลอกเลียนเอามาทั้งดุ้น ถ้าเผื่อว่าเราสามารถนำภูมิปัญญาไทยในเรื่องนี้ได้ก็จะดี คือ นำความรู้ ความคิด ประสบการณ์ของเพื่อนนอกประเทศของเรามาปรับปรุงใช้ และถ้าเรามีอะไร ก็ผ่อนปรนเอื้อเพื่อให้เขาใช้ด้วย และในขณะเดียวกัน ก็ศึกษาภูมิปัญญาไทยที่เหมาะสมให้กลมกลืนกันไว้ เพื่อให้ชีวิตดำเนินอย่างราบรื่น ไม่เดินสะดุดทักล้ม

อีกประเด็นหนึ่งเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมด้านธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติที่มนุษย์ได้ทำลายไป ได้กลายเป็นปัญหาสิทธิมนุษยชนประชาชนคนไทยที่ด้อยโอกาส โดยเฉพาะที่เกิดจากความยากจน ไม่ใช่ยากจนแต่ในเรื่องวัตถุเท่านั้น แต่ยากจนในเรื่องความคิด ยากจนในเรื่องสติปัญญา การที่เราจะอยู่รอดกันได้นั้นจะอย่างไร ก็มีการเรียกร้องสิทธิกันอยู่ เรียกร้องสิทธิในที่ดินทำกิน แหล่งน้ำ ทรัพยากรธรรมชาติและอื่นๆ เหล่านี้เป็นปัญหาที่ยังแก้ไม่ตก เป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ที่จริงนักวิชาการได้เสนอแนะในเรื่องการแก้ปัญหาสิทธิมนุษยชนไว้เป็นอันมากทีเดียว มีตำรามากมาย ทำอย่างไรจึงจะมีการปฏิบัติตามทฤษฎีต่างๆ ที่นักวิชาการอุตสาหะพยายามเป็นอย่างยิ่งที่จะค้นคว้าหาคำว่าความรู้มา ขณะนี้ในมหาวิทยาลัยหลายมหาวิทยาลัย ก็เปิดการสอนในระดับปริญญาโท และอาจจะเปิดสอนต่อในระดับปริญญาเอกวิชาสิทธิมนุษยชน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีอย่างยิ่ง เพราะในการแก้ปัญหา และที่จะนำไปสู่การป้องกันปัญหาเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้น เราต้องการข้อมูลที่ถูกต้อง และการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างตรงไปตรงมาให้เป็นประโยชน์จริงๆ ข้อที่จะต้องเตือนใจนักวิชาการอยู่บ่อย ๆ ก็คือว่า การหาข้อมูลเรื่องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยดูข้างจะยาก จะต้องใช้ความอดทนให้มาก และในการวิเคราะห์นั้นจะต้องพยายามอย่างยิ่งที่จะไม่วิเคราะห์โดยอคติ ต้องมีความเป็นกลาง ไม่เข้าไปสู่ข้อโต้แย้งใดข้อโต้แย้งหนึ่ง ซึ่งจะส่งผลของการวิจัยและการวิเคราะห์ เมื่อเอาไปใช้แล้ว อาจจะเกิดปัญหามากขึ้น แทนที่จะช่วยแก้ปัญหา มีผู้กล่าวว่าจะต้องมีการปลูกฝังแนวคิดที่

ถูกต้องให้แก่สังคม มิใช่เพียงจะไปสอนวิชาสิทธิมนุษยชนในมหาวิทยาลัยเท่านั้น ผู้เขียนในฐานะที่เป็นครู เห็นด้วยอย่างยิ่งว่า ในเรื่องนี้ต้องเริ่มด้วยกระบวนการศึกษาตลอดชีวิตที่จริงเรื่องการศึกษาดูชีวิตนั้น ก็มีคนเคยพูดไว้ว่า คำว่าตลอดชีวิตนี้ คือ ตั้งแต่คนเกิดจนตาย แต่ต่อมานักจิตวิทยาบอกว่ามิใช่ ต้องตั้งแต่ปฏิสนธิไปจนตาย ในที่สุดนักวางแผนครอบครัวบอกว่าไม่ได้ ต้องก่อนปฏิสนธิ ทั้งนี้ ทั้งนี้ สุดแล้วแต่จะคิดค้นกันก็แล้วกัน

แต่ถ้าลองคิดดู ในเรื่องสิทธิมนุษยชน การปลูกฝังแนวความคิดที่ถูกต้องนั้นจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติ จะต้องเริ่มตั้งแต่ในครอบครัว แม้ที่จริงครอบครัวในปัจจุบันนี้ถึงแม้ว่าจะมีผู้กล่าวว่ามีการล้มล่มสลาย ก็ยังมีสถาบันครอบครัวอยู่ แม้ว่าจะมีปัญหามากในครอบครัวนั้น พ่อแม่ไม่คิดถึงสิทธิของลูก ใช้วิธีสั่ง เพราะว่า “พ่อรู้ดี” นี่ก็เป็นเรื่องที่น่าขบขันอีกเรื่องหนึ่งที่เราเอามาจากภาษาฝรั่ง ที่บอกคุณพ่อรู้ดี เป็นการตำหนิว่าคุณพ่อไม่ควรจะไปสั่งลูก ควรจะเปิดโอกาสให้เขาคิดด้วยตนเอง ไม่เคยพูดถึงคุณแม่ ทั้ง ๆ ที่ในครอบครัวไทยหน้าที่อบรมเลี้ยงดูแลลูก คุณพ่อมอบให้คุณแม่มากกว่า แต่จริง ๆ เข้าแล้วพอถึงเวลานั้นก็บอกคุณพ่อรู้ดี เอาคุณแม่ไปทิ้งไว้ที่ไหน การที่จะให้คนเรามีสิทธิมนุษยชนได้นั้น ต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม ถ้าไม่เริ่มที่ครอบครัวแล้ว ก็ไม่ทราบว่าจะไปเริ่มที่ไหน แต่ด้วยความปรารถนาดี ผู้ใหญ่ก็มักจะใช้วิธีสั่ง พ่อแม่ก็สั่งลูก ต้องทำอย่างนั้น ต้องทำอย่างนี้ พอไปถึงโรงเรียน ครูก็สั่งลูกศิษย์ ว่าจะต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ และมีมาตรการต่าง ๆ ที่เป็นการละเมิดสิทธิอันชอบธรรมของเด็ก แต่ก็มีการโต้เถียงกันเหมือนกันว่า ก็ถ้าเด็กที่ยังมีวุฒิภาวะต่ำอยู่ เด็กยังช่วยตนเองไม่ได้ ทำอย่างไรถึงจะให้ผู้ใหญ่ช่วยได้ ในเรื่องนี้ก็นำมาสู่ปัญหาที่คนจำนวนมากเห็นว่า การพัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมคุ้มครอง สิทธิมนุษยชนนั้น ต้องอาศัยกระบวนการศึกษาเป็นสำคัญ สำหรับการศึกษาก็คือเป็นการศึกษาดูชีวิตนั้น อยู่ในที่ทุกหนทุกแห่ง หากในระยะ ๔๐ - ๕๐ ปีที่แล้วมา จะด้วยเหตุอะไรก็ตามที มีความเข้าใจไขว่เขวว่า การศึกษานั้นอยู่เฉพาะในโรงเรียน เช่น โรงเรียนประชาบาลในห้องสี่เหลี่ยมแคบ ๆ หรือบางทีก็อยู่ในที่เว้งว่าง มีแต่หลังคาบกับพื้น ถ้าหลังคาเป็นสังกะสีเวลาฝนตกก็พุดกันไม่ได้ยิน มาบัดนี้ อะไร ๆ ก็ดีขึ้นเยอะ สำหรับในเรื่องนี้จะต้องมีการปรับปรุงกันมากมายเหลือเกิน แต่ได้มีกระบวนการที่ทำแล้ว ได้มีการปฏิรูปการศึกษา และมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติขึ้นมาเป็นกลไกที่สำคัญ

เกี่ยวกับเรื่องการศึกษา ยังมีความเข้าใจสับสนอยู่มาก มีคนพูดว่า “อะไรกัน คนไทยได้มีการปฏิรูปการศึกษารั้งใหญ่ยิ่งในรัชสมัยพระพุทธเจ้าหลวง เมื่อร้อยกว่าปีมาแล้ว แต่ดูซิ ยังมีเคยมีพระราชบัญญัติเลย ต้องมาให้คนรุ่นนี้ ซึ่งควรภาคภูมิใจ

เป็นอย่างยิ่ง เพราะเสนอให้มีพระราชบัญญัติขึ้น” แต่ที่จริงในสมัยเดิมนั้น มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้นก็คือ พระราชบัญญัติ ทำไมจะมีไม่มี และเมื่อได้เปลี่ยนการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ก็ยังมีแผนการศึกษาชาติที่ยังใช้ได้อยู่ ไม่มีความจำเป็นจะออกมาเป็นพระราชบัญญัติ แต่มีกระบวนการ มีวิธีการ มีการปฏิบัติ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนทั้งหลายผ่านกระบวนการศึกษา เมื่อบัดนี้มีความจำเป็นก็มีพระราชบัญญัติขึ้น ก็มีได้เสียหายอะไร ดีเสียอีก แต่ไม่ยากให้คนพูดว่าทำไมบรรพบุรุษของเราถึงไม่มีความชาญฉลาด ซึ่งแท้ที่จริง ถ้าเราคิดว่าบรรพบุรุษของเราเิ่งนั้น คือตัวเราเองเป็นคนโง่เหมือนอย่างที่ข้าราชการถ้าคิดว่าชาวบ้านโง่ ข้าราชการนั้นแหละที่เป็นคนโง่เอง เมื่อผู้มีอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดิน เห็นว่าประชาชนซึ่งเป็นรากฐานของสังคมไทยนั้นโง่แล้วตัวท่านเองก็มีได้ฉลาดเท่าไร ก็ใช้วิธีที่มีค้อยฉลาดเท่าไร ไปพัฒนาประชาชน

ในเรื่องกระบวนการศึกษา ขณะนี้พอเข้าใจกันบ้าง ว่าการศึกษาเริ่มขึ้นก่อนมนุษย์ปฏิสนธิ และเป็นกระบวนการสืบเนื่องไปจนมนุษย์ตาย แต่คนทั้งหลายบอกว่าการศึกษาล้มเหลวเพราะครู ผู้เขียนในฐานะที่เป็นครูต้องยอมรับความผิดในเรื่องการล้มเหลวในกระบวนการศึกษา ต้องมีส่วนร่วมด้วยแม้จะนิดหน่อยประการใดก็ตาม แต่ถ้าหากเข้าใจกันว่า งานการศึกษาถ้ายกให้ครูไปแล้วเป็นจบเรื่อง ก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ มีเพื่อนครูเคยแสดงความน้อยใจ กล่าวว่า “เราเป็นครูนะ เวลาลูกเขาดี เขาก็บอกว่าเป็นลูกเขา ลูกฉันมันต้องเก่ง สอบได้ปริญญาเกียรตินิยมอันดับ ๑ นี่คือลูกพ่อลูกแม่ แต่ถ้าเกิดลูกเขามีปัญหา ก็ว่าครูใช้ไม่ได้” พวกเราเป็นครูต้องยอมรับสิ่งนี้ แต่ครูเองก็ถูกกระทบด้วยปัญหาสังคม นานาประการ โดยเฉพาะปัญหาเศรษฐกิจ ครูก็เลยชักจะเพี้ยน บอกว่าไม่ได้ซิ ครูก็เป็นมนุษย์ปุถุชนนะ ครูก็มีปัญหาเหมือนกัน ในที่สุดผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิคือเด็ก

ผู้เขียนเห็นว่า บรรดาการละเมิดสิทธิทั้งหลายในสังคมไทย ไม่มีอะไรโหดเหี้ยมรุนแรงเท่ากับการละเมิดสิทธิการเรียนรู้อันของประชาชน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเคยมีกระแสพระราชดำรัสถามว่า ใครจำได้บ้างว่าเมื่อ ๔ ขวบ ทำอะไรได้บ้าง ผู้เขียนจำได้ว่า เมื่ออายุ ๓ - ๔ ขวบ ต้องถามผู้ใหญ่ว่า ทำไม ไม่ว่าพ่อแม่จะบอกให้ทำอะไรก็ต้องถามว่า ทำไม ไปเข้าโรงเรียน ไม่ว่าครูจะทำอย่างไร บอกอะไร ก็ถามว่า ทำไม จึงได้มีชื่อว่าเป็นตัวแสบมาตั้งแต่เด็ก ๆ แต่ผู้เขียนคงจะโชคดีเหมือนกับเด็กไทยจำนวนหนึ่ง แม้อาจจะไม่ทั่วไป ที่พ่อแม่ยอมเสียเวลา มีความอดทนต่อคำถาม ทำไม ยังจำได้ว่าคำถามบางคำถาม คุณแม่คงคิดว่าไม่ควรตอบ จึงบอกว่าลูกยังเล็กนัก ไว้ให้ลูกโตขึ้นหน่อยแล้วค่อยมาถามแม่ แล้วจะตอบให้ ผู้เขียนก็เรียนถามท่านว่า “ทำไม” ท่านก็บอกว่า เพราะแม่บอก ! น่าคิดในเรื่องการจำกัดสิทธิมนุษยชน จำกัดสิทธิเด็ก ซึ่งผู้เขียน

ก็ยอมรับ เพราะแม่บอกให้คอยก็ต้องคอยไป นับว่าเป็นโชคดี แต่พอไปเข้าโรงเรียนก็มีปัญหาอยู่ไม่น้อย

ตอนที่ผู้เขียนเป็นนักเรียนอยู่นั้น มีกระบวนการที่เขาใช้ทัณฑ์ภาษาอังกฤษว่าให้ pass ชั้น คือ ถ้าสอบกลางปีได้เท่านั้นเปอร์เซ็นต์ ก็จะทำให้ข้ามชั้นไป เช่น อยู่มัธยม ๑ ถ้าสอบกลางปีได้เกินก็เปอร์เซ็นต์ ก็จะทำให้ข้ามไปอยู่มัธยม ๓ จะไม่ข้ามก็ชั้นประโยคเท่านั้น ผู้เขียนถูกข้ามชั้นเรื่อย พ่อแม่เดือดร้อนมากไม่อยากให้ข้ามชั้น แต่ครูอยากให้ข้าม ดังนั้นผู้เขียนซึ่งสังกัดครู ก็ข้ามไป และทำให้เกิดปัญหานานาประการในชีวิต อย่างวิชาทักษะวิชาเลข ไม่เอาไหนเลย เพราะว่าข้ามชั้นไปแล้วก็ไม่รู้เรื่อง มีตัวอย่างถามว่า มีรถไฟขบวนหนึ่งสวนกับอีกขบวนหนึ่งด้วยความเร็วเท่านี้ เท่านั้น โจทย์ถามว่ารถไฟขบวนนี้ยาวเท่าไร ตอนนั้นผู้เขียนอายุก็น้อยอยู่ และก็ด้วยความบริสุทธิ์ใจจริงๆ พอครูถามว่าใครสงสัยอะไรบ้าง ก็ถามครูว่า “ทำไมจะต้องไปเสียเวลาคิด ทำไมไม่เอาเชือกไปวัดรถไฟขบวนนั้นว่ายาวแค่ไหน” ครูเป็นสุภาพสตรีร้องไห้ โกรธมากทีเดียว ไปฟ้องคุณพ่อบอกว่า “ไม่น่าเลยเชียว ทำไมมายียวนครู” ผู้เขียนยังจำได้อยู่ จนกระทั่งเมื่อมาเป็นครูแล้วส่งเสริมให้นักเรียนถาม “ทำไม” แม้แต่นักเรียนในมหาวิทยาลัย ซึ่งผู้เขียนเริ่มชีวิตวิชาชีพด้วยการเป็นครูในมหาวิทยาลัย เขามีการยียวนอาจารย์ ก็ยอมให้เขายียวน ยอมให้เขาถามทุกอย่าง ไม่ว่าเขาจะถามเรื่องอะไร

เมื่อผู้เขียนสอนนักเรียนฝึกหัดครูและครุศาสตร์ ก็บอกเขาว่า คนเราถ้าเป็นครูต้องตอบคำถามของผู้เรียน หรือนักเรียนได้ทั้งหมด จะไม่มีที่ตอบไม่ได้เลย ทำให้คนตกใจว่าอาจารย์เพี้ยนหรือเปล่า ทำไมจะสามารถตอบได้ทั้งหมด จึงบอกเขาว่า คำตอบที่ดีที่สุดก็คือ “ครูไม่รู้” แต่ว่าต้องไม่จบแค่นั้น กระบวนการศึกษาต้องไม่จบแค่นั้น จะต้องพยายามหาคำตอบ เพราะฉะนั้น ในเรื่องการปฏิรูปการศึกษา ถึงได้มีหัวใจสำคัญที่ให้ผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ภาษาราชการเรียกว่า ให้ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด แต่ผู้เขียนชอบเรียกว่า ให้ผู้เรียนเป็นตัวตั้ง คือว่า ผู้เรียนกับผู้สอนควรจะเรียนรู้ด้วยกัน ถ้านักเรียนมาถาม ครูบอกว่าครูไม่รู้ ครูก็ต้องไปเสาะแสวงหาความรู้เหล่านั้น ที่ดีที่สุดคือครูจะต้องไปเสาะแสวงหาความรู้ดังกล่าวด้วยกันกับนักเรียน อุปสรรคสำคัญในกระบวนการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ก็เพราะการขาดแคลนแหล่งความรู้ แหล่งข้อมูล แหล่งของการเรียนรู้ ที่จะให้ผู้เรียนไปเสาะแสวงหาด้วยตนเอง และไม่เพียงแต่เท่านั้น ครูกับนักเรียนจะต้องมานั่งด้วยกัน วิเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้นให้ถูกต้อง ด้วยสติปัญญาและประสบการณ์ที่ได้สั่งสมมา

ในกระบวนการปฏิรูปการศึกษานี้ ผู้เขียนเคยปรารภว่า อาจจะต้องใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง ก็มีการโวยวายกันว่าคอยไม่ได้ ซึ่งจริงๆ ก็จริง เพราะว่าถ้าคอยก็คงจะลำบาก แต่กระบวนการศึกษาเป็นงานระยะยาว ในเรื่องนี้ผู้เขียนอยู่ข้างจะเห็นใจ

นักการเมืองที่พยายามช่วยส่งเสริมการศึกษาของประเทศ ซึ่งก็มักจะบอกว่าการศึกษาของเยาวชน ที่จริงแค่เยาวชนไม่พอ ต้องการการศึกษาของผู้ใหญ่ด้วย เธอก็จะพยายามหาเงินหาทองไปสร้างโรงเรียน สร้างอาคาร โดยไม่คำนึงว่าจะเกิดอะไรขึ้นในอาคารนั้น เพราะว่าเธอต้องใช้เป็นเครื่องมือหาเสียงในการเลือกตั้งครั้งต่อไป และการเลือกตั้งครั้งต่อไปนั้น ที่จริงก็ไม่เคยครบ ๔ ปี ถ้าตามสถิติที่ว่าไว้ อาจจะเลือกตั้งครั้งต่อไปอีก ๖ เดือนข้างหน้าก็ได้ เพราะฉะนั้นเธอไม่สามารถทำอะไรที่เป็นโครงการระยะยาวได้ เธอก็ต้องใช้วิธีการระยะสั้นนี้เป็นปัญหาอีกเรื่องหนึ่ง นำวิตกอยู่มากกว่า ถ้าเราจะใช้วิธีการแบบรวบรัด ทำอะไรให้เสร็จเร็วๆ ในเมื่อบางเรื่องนั้นเสร็จเร็วไม่ได้ เพราะว่าเสร็จแล้วเกิดผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์จะทำกันอย่างไรดี ขณะนี้ก็มีมีการพิจารณากันอยู่

ในเรื่องการศึกษากับการส่งเสริมแนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน ต้องอาศัยปัจจัยร่วมกัน กล่าวคือ จะต้องเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมในบรรดาประชาชน ให้ประชาชนดำรงชีวิตอยู่ในศีลในธรรม ถ้าหากว่าคนเราไม่เอาเปรียบกัน ไม่ทำร้ายซึ่งกันและกัน มีเมตตา มีสมานฉันท์กันแล้ว กระบวนการศึกษาจะดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ คือ ทำให้คนพึ่งตนเองได้ ทั้งในเรื่องกายภาพ ในเรื่องจิตวิญญาณ และในเรื่องค่านิยม ถ้าทุกคนพึ่งตนเองได้แล้ว การที่จะเอาไรต์เอาเปรียบกันย่อมน้อยลง และถ้าเผื่อว่าดำรงชีวิตอยู่ในศีลอาศัยธรรมะเป็นหลัก เรื่องสิทธิมนุษยชนจะมีปัญหาน้อยลง และในการที่จะให้มีสมดุลเพื่อไม่ให้มีการสุดขั้วสุดโต่ง ก็ต้องอาศัยการเดินทางกลาง ด้วยเหตุฉะนั้น ในกระบวนการปฏิรูปการศึกษา ทุกคนที่เกี่ยวข้องก็ได้อัญเชิญพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นตัวตั้ง เพราะว่าเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จริงๆ แล้วเป็นเรื่องของความพอดี เป็นการเดินทางกลางและเป็นการสร้างสมดุล ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่ง ประชาชนชาวไทยจะมีความเข้าใจอันถูกต้อง ในเรื่องพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงแล้วก็จะมีการดำเนินการ มีการปฏิบัติเพื่อสนองพระราชดำรินี้ มิเช่นนั้นแล้ว สังคมของเรา ซึ่งขณะนี้มีคนปรับทุกข์ปรับร้อนกันมาก ก็จะอยู่ไม่รอด แต่ก็มีคนบอกว่าอย่างไรก็ตาม สังคมไทยต้องอยู่รอด เพราะว่าพระสยามเทวาริราชจะทรงช่วย ที่จริงพระสยามเทวาริราชได้ทรงช่วยให้บ้านเมืองพ้นภัยมาเป็นเวลาช้านาน หลายร้อยปีแล้ว แต่เกิดวิตกว่า ถ้าเผื่อประชาชนชาวไทยไม่ช่วยตนเอง ท่านทรงเบื่อ ท่านไม่ทรงช่วยแล้ว พวกเราจะทำอย่างไร ก็คงจะไม่มีแผ่นดินอยู่ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรัสมาที่ร้อยองค์ ก็พันองค์ ก็หมื่นองค์นั้น พระองค์ท่านทรงประพฤติปฏิบัติตามที่พระองค์มีพระราชดำรัส ในทุกกรณี แต่ยังมีประชาชนชาวไทยที่จงรักภักดีหาที่สุดมิได้ อัญเชิญพระราชดำรัสทั้งนั้นไว้เหนือเกล้าฯ แต่ไม่ได้อัญเชิญมาเป็นดวงประทีปส่องทางมาเป็นแนวทางที่จะนำมาปฏิบัติเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีงาม เพื่อให้สังคมเราดีงาม

ผู้เขียนยังหวังต่อไปว่า ในการปรับปรุงแก้ไข ตลอดจนการปฏิรูปการเมือง การปกครอง การศึกษา และการส่งเสริมเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้น จะมีการปรับเปลี่ยนไปเพื่อสนองพระราชดำริ และพระราชประสงค์ ผู้เขียนยังอาจจะคิดเลยไปหน่อยว่า ที่มีพระราชกระแสรับสั่งเรื่อง sufficiency economy นั้น ปัจจุบันประเทศตะวันตกที่เขาใช้ภาษาฝรั่ง เขาอัญเชิญไปพิจารณาพิจารณากัน เขานำเอาไปวิจัยวิเคราะห์กันแล้ว คนไทยเราถ้าไม่ปฏิบัติตามพระราชดำริก็คงจะเสียทีที่เกิดมาเป็นคนไทย ผู้เขียนยังคิดต่อไปอีกว่า ถ้ามี sufficiency economy แล้ว ย็น่าจะมี sufficiency democracy ด้วยหรือไม่ เพราะก็ยังมี การสับสนเรื่องประชาธิปไตย จนกระทั่งขณะนี้ มีปัญญาชนกลุ่มหนึ่งลุกขึ้นชักชวนประชาชน ให้คว่ำบาตรการเลือกตั้ง ให้ไปกาบัตรว่าจะไม่เลือกใคร และก็ยังปรารถนากว่า อยากจะหาประชาชนให้ได้ล้านคน เพื่อจะประท้วงว่าระบบประชาธิปไตยที่มีรัฐสภา ที่มีการเลือกตั้งนั้น ใช้ไม่ได้ ข้อนี้ก็เห็นจะต้องเป็นการบ้านที่พวกเราจะต้องเอาไปคิดกันว่าจะทำอย่างไรดี

ในสุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอ อัญเชิญพระราชดำรัสแห่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ว่า “**รัฐรักสามัคคี**” ซึ่งมีความหมายดังนี้

รัฐ	หมายถึง	รัฐปัญญา	รัฐหนทางแก้ไข
รัก	หมายถึง	ปรารถนาดี	จะช่วยเหลือ
สามัคคี	หมายถึง	ร่วมคิด	ร่วมทำเป็นกลุ่ม

ซึ่งพระราชดำรัส “**รัฐรักสามัคคี**” นี้ แท้ที่จริงเป็นหัวใจของเรื่องสิทธิมนุษยชน !